

Beyond NGO-ization täyttää tehtävänsä ja kertoo, ettei aktivismi itäisessä Euroopassa ole niin vähäistä kuin on väitetty. Toisaalta se osoittaa, etteivät sosiaaliset liikkeet välttämättä edistä ihmisoikeuksia ja demokratisoitumista. Päinvastoin, esiin tulee sekä vanhakantaisuutta että vihaa ja pahuutta. Tutkijoiden on siis katsottava tarkemmin ja uusista näkökulmista. Konservatiivisten, populististen, rasististen ja muukalaisvihamielisten liikkeiden kartoittaminen ja analysointi on nyt mitä ajankohtaisinta kautta Euroopan. VIE-tutkimukselle ko-

kelma esittää vakavan haasteen.

Antologia on varmasti heidelmällisempi julkistamistapa kuin individualistinen kilpailu jornaalimarkkinoilla. Tämä tutkijayhteisö on lisäksi valinnut kaksoisstrategian. Keskusteluja jatketaan sekä erikoisnumerossa (*East European Politics*, 30:3, 2014) että tänä vuonna Routledge-kustantamolta ilmestyvässä antologiassa (2014). Södertörnissä kokoontuvaa yhteisöä kannattaa siis seurata.

Aino Saarinen

Putinin kannatuksen perusteita selvittämässä

Kalle Kniivilä: *Putinin väkeä. – Venäjän hiljainen enemmistö.* Helsinki: Into, 2014. 240 s.

Pohjoiskarjalaislähtöisen, nykyisin Malmössä toimivan *Sydsvenska Dagbladetin* toimittajan Kalle Kniivilän kirja *Putinin väkeä – Venäjän hiljainen enemmistö* ilmestyi ruotsiksi keväällä 2014 ja sai innostuneen vastaanoton. Kirjaa kutsuttiin jopa parhaaksi Ruotsissa julkaistuksi kirjaksi Venäjältä vuosiin. Ennen suomeksi ilmestymistään kirja julkaistiin myös esperantoksi. Kniivilän blogi *diverse* (osaksi myös suomeksi) on Venäjää käsittelevistä blogeista Ruotsin paras. Ruotsissa Venäjä-asiantuntijana toimiminen on kuitenkin helpompaa kuin Suomessa, jo ihan siitä syystä että asiantuntijoita on paljon vähemmän. Suomessa Venäjältä kertovia kirjoja ilmestyy arviolta kymmenkertainen määrä Ruotsiin verrattuna. Tästä huolimatta myös Suomessa kirja huomattiin ja se sai *Kanava*-lehden palkinnon vuoden parhaasta tietokirjasta.

Kirja perustuu kirjoittajan syyskuussa 2013 Venäjälle tekemään matkaan. Hän kävi tapaamassa Putinin kannattajia

Moskovassa, Tšuvassiasissa ja Nižnyi Novgorodissa ja kysymässä, miksi nämä kannattavat Putinia. Kirjoittaja on seurannut Venäjää vuosikymmeniä ja hän toimi myös Kansan Utisten kirjeenvaihtajana (viimeisenä sellaisena) Moskovassa vuosina 1991–1992. Hänellä on vankka kokemus Venäjästä, eikä hän tarvitse kovin paljon tutkijoiden apua Venäjän ymmärtämiseen. Suomessa toimivista tutkijoista ainoa haastateltavaksi päässyt (ja ylipäätään kirjassa mainittu) on Vladimir Gelman.

Kniivilä aloittaa matkansa Moskovasta, johon järjestys on palannut 1990-luvun kaaoksen jälkeen. Hän käy paikoissa, jotka muistaa Neuvostoliiton ajoilta yli 20 vuoden takaa. Nyt ollaan toisessa maassa ja ajassa. Kaupoissa on tavaraa, kirjastossa on mangahuone ja langaton verkko. Poliittinen sorto on valikoivaa, eikä suuri enemmistö sitä juuri huomaa. Moskova ei kuitenkaan ole koko Venäjä. Pienemmillä paikkakunnilla muutos on myös näkyvissä. Uusia urheilutaloja ja asuntoja on rakennettu. Kaikesta huolimatta ihmisten luottamus yhteiskuntajärjestyksen toimivuuteen on vähäistä: vettä lämmitetään sähköllä silloin, kun kuumaa vettä ei tule; peruutuspeiliin on kiinnitetty videokamera, jonka avulla voi todistaa mitä on tapahtunut, jos onnettomuus sattuu.

Putiniin liitetään vakaus ja elintason nousu, joka 1990-luvun epävakauden ja elintason romahdamisen jälkeen tuntuu kokonaan uudelta ajalta. Putin on osannut vastata kansan odotuksiin ja kansan mielipidettä muokkaa valtion television propagandakoneisto: maa on ulkoisten vihollisten piirittämä. Suuri osa ihmisistä ei kuitenkaan piittaa politiikasta, vaan heille keskeistä on se, että nyt on enemmän rahaa ja että lomalla voi matkustaa Turkkiin tai Egyptiin.

Kniivilän kirja on hyvin kirjoitettu ja sitä lukee melkein kuin romanian. Havainnot ovat tarkkoja ja Kniivilä osaa myös kirjoittaa ne esiin: ”Ahdas, turkoosiksi maalattu pukuhuone harmaine, vastahakoisesti aukeavine kaappeineen on spartalaista mallia. Viemärikaivoa ei lattiassa ole, eikä seinällä peiliä. Peiliä ei ole vessasakaan, eikä edes paperia. [...] Vesihanatkin ovat vuosikymmenien takaista mallia, mutta pienessä suihkuhuoneessa on sentään lämmintä vettä ja lattiakaivo” (s. 97). Ympäristön kuvaus on hyvin yksityiskohtaista, ja ainakin Venäjällä käyneenä niiden perusteella osaa kuvitella millaista Kniivilän käymissä paikoissa on ollut. Tekstiä värittävät myös ironiset huomautukset, joista voi olla montaa mieltä: ”Millä alalla Neuvostoliitto oikein oli maailman paras suurimman osan 1900-lukua? Piikkilangan valmistuksessaako?” (s. 101).

Ehkä ainoa puute on se, että Kniivilä ei tuo esiin kansallisuuskysymystä ja vähemmistöjen asemaa, vaikka yksi hänen matkakohteistaan olikin juuri Tšuvassia ja haastatelluissa oli mukana myös tataareja. Vähemmistökansojen keskuudessa Putinin kannatu-

teen on vähäistä: vettä lämmitetään sähköllä silloin, kun kuumaa vettä ei tule; peruutuspeiliin on kiinnitetty videokamera, jonka avulla voi todistaa mitä on tapahtunut, jos onnettomuus sattuu.

tus on huomattavasti suurempaa kuin venäläisten keskuudessa, tosin vähemmistökansojen alueilla vaalitulosten peukalointi on myös suurempaa.

Kniivilän arvio Venäjän tulevaisuudesta on hieman kaksijakoinen. Toisaalta on selvää, että jotakin tulee muuttumaan, toisaalta Putinin seuraaja ”valitaan sukupolvesta, joka häidin tuskin muistaa muuta johtajaa kuin Vladimir Putinin. Ja valinnan tekee ehkä Vladimir Putin itse” (s. 236). Toisaalta tuo sukupolvi ei muista myöskään 1990-luvun huonoa aikaa, ja Vladimir Gelmanin sanoin, kun ihmisten elintaso paranee, heidän odotuksensa kasvavat. Ihmiset alkavat vaatia myös paremmin toimivaa valtiota. Tulevaisuus on kuitenkin avoin, ja Venäjällä on useampia mahdollisia kehitysteitä: hitaasta lamaumisesta romahdukseen tai vähittäiseen demokratisoitumiseen.

Venäjän politiikkaa ja yhteiskuntaa seuranneelle ja alueisiin perehtyneelle tutkijalle Kniivilän kirja kertoo sen, minkä on itsekin nähnyt. Putinin kannatus väestön hiljaisen enemmistön piirissä on tosiasia, samoin alueilla tapahtuneet muutokset. Kniivilä osaa kuitenkin sitoa arkiset havainnot laa-

jempaan kehukseen tavalla, joka monelta tutkijalta ja toimittajalta ei onnistuisi. Kirjan kohdeyleisö on ennen kaikkea suuri yleisö, joka ei Venäjästä kovin paljon tiedä ja jolle tavallisten venäläisten ajattelutavan tuominen tutuksi on kirjan parasta antia. Tämä on myös kirjan suurin ansio.

Onko tämä paras muutaman viimeisen vuoden aikana ilmestynyt Venäjää käsittelevä kirja Suomessa? Tähän sarjaan kuuluvat niin entisten diplomaattien Heikki Talvitien ja Esa Seppäsen kuin myös Ville Haapasalon ja Anna-Lena Laurénin kirjat. Vertailukohteita on paljon enemmän kuin Ruotsissa, ja kun en ole suurinta osaa muista kirjoista lukenut, lopullisen kannan ottaminen on mahdotonta. Joka tapauksessa Kniivilän kirja on kärkipäässä. Se on vankka peruskatsaus nyky-Venäjän arkipäivään ja tavallisten ihmisten elämään. Kirja tekee suomalaiselle yleisölle ymmärrettävämmäksi sen, miksi Putinia kannatetaan, ja ehkä myös sen, miksi Putin toimii niin kuin toimii. Ukrainan tilanteen kriisiytyminen on vielä entisestään lisännyt tämän kirjan ajankohtaisuutta.

Jukka Pietiläinen

Venäjä – vallan mekanismit

Alena V. Ledeneva: *Can Russia Modernise? Sistema, Power Networks and Informal Governance*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2013. 314 s.

Alena Ledeneva on Lontoon University College’in politiikan ja yhteiskunnan tutkimuksen professori, jonka vuonna 2006 ilmestynyttä tutkimusta *How Russia Really Works* esillä oleva kirja jatkaa. Kun edellisessä keskityttiin Putinin järjestelmän

toimintaan yhteiskunnan eri ryhmien ja rivikansalaisten kannalta, on nyt pääpaino vallankäytön perusmekanismeiksi muodostuneissa valtiotason verkostoissa. Ledeneva kuvaa yksityiskohtaisesti näitä verkostoja – Putinin lähipiirin ja ystävien muodostamia perusverkostoja ja suurta määrää muita epävirallisempia yhteyksiä – ja määrittelee jo alussa niiden peruspiirteet: ne käyttävät tosiasiallista valtaa, sopivat epävirallisesti asioista keskenään, jakavat etuja keske-

nään sekäkäyttävät hyväkseen ja vahvistavat edelleen keskinäisiä lojaliteettisuhteitaan. Kun nämä verkostot ovat nyt muodostuneet keskeisiksi hallinnon instrumenteiksi, nousee luonnollinen kysymys: kuinka perinteiset instituutiot pärjäävät tässä kilvassa ja onko niillä ylipäätään mahdollisuuksia kehittyä? Kysymys tämän verkostovalian suhteesta uudistuspolitiikkaan on luonnollisesti olennainen – voiko verkostojen sisältä versoa aluksi ehkä pieniä ja sitten sitä kokonaisuudessaan koskettavia uudistuksia?

On kuvaavaa, että Ledeneva käyttää tämän järjestelmän kuvaamiseen venäläistä *sistema*-sanaa ilmentäen tällä sen erityistä, epä-määräistä luonnetta. Järjestelmä on kehittynyt neuvostojärjestelmästä vastaamaan muuttuneita olosuhteita: kun Neuvostoliitossa oli valtio keskeinen, on rajan vetäminen nyt valtion ja valtiotasolla toimivien verkostojen välillä vaikeaa. Tätä hallintomallia voidaan nimittää ”verkostovaltioksi” verkostojen avulla toteutettavan manuaalisen ohjauksen, ”mikro-käytäntöjen”, korvattua valtion perinteisen vaikuttamisen. Valtaa käyttävähenkilökeskeiset, usein patrimonialiset verkostot. Varoja jaetaan epämääräisten verkostojen kautta eikä kontrollielimiä ole yleisen konformismin, oikeuslaitoksen epäitsenäisyyden ja ylipäätään kansalaisyhteiskunnan heikkouden vuoksi. Verkostot ovat yhteistyössä, mutta usein myös konfliktissa keskenään; kun ne ovat muodollisesti lakien ja instituutioiden alaisia, ne nojaavat tosiasiallisesti yhteiskunnan kirjoittamattomiin sääntöihin. Verkostot ovat anonyymejä eikä selkeää rajaa yksityisen ja valtiollisen välillä ole: oligarkki Oleg Deripaskan mukaan hän myy yhtiönsä valtion niin käskiessä.

Ledeneva katsoo *sisteman* yhdistävän Putinin valtaverтикаalin horisontaalisiin käytännön verkostoihin. Todettakoon tähän